

Apocalisse. Carmelo Spada, 1988

E S T U D I

TRILLES, PAGELLS I TÒTANOS

LOS PEIXOS DE L'ALGUER
EN UNA RECERCA DE CARMEN DORE DEL 1927

de Pere Català i Roca i Francesc Manunta

ANTONI ERA
UNA VIDA DE ESTUSIÓS

L'ALGUER

SOLIDARITAT

La direcció i lo comitat de redacció de la revista *L'Alguer*, condemnat cada acte de violència i en particular aquella adreçada a suprimir la llibertat de expressió i de pensament, volen donar solidaritat i renovar l'estima i l'apreciament a Gianni Olandi, correspondent de *La Nuova* pel brutal i vil atemptat del qual és estat víctima.

UDINE - CODROIPO,
14/16 de setembre 1989

"*Innovació en la tradició: problemes i propostes de les comunitats de llengua minoritària*" és lo títol de un interessant simposi internacional que s'és tingut en Friuli al passat mes de setembre i al qual han participat los representants de les comunitats de les nacions sens estat i de les llengües minoritzades.

Lo simposi és estat obert al palau del Municipi de Udine lo 14 amb intervents de totes les màximes autoritats polítiques i acadèmiques de la regió Friuli i l'endemà lo professor Lombardi — Satriani a Villa Manin ha tingut la relació introductiva. Los treballs han procedit amb tres grup presidits lo primer del sard Leonardo Sole, lo segon del belga Hubert Jenniges i lo terzer del català Miquel Strubel.

Per *L'Alguer* cren presents Pere Lluís Alvaú que al terzer grup ha presentat una comunicació escrita sobre *Activitats en favor del català de l'Alguer*, i Carlo Sechi que al segon grup ha presentat una comunicació escrita sobre "*Lo centre històric de l'Alguer: sua riquallificació i valorització*". Al simposi cren present representants de tota Europa: Galles, Irlanda, Belgie, Bretania, Països Bascos, Galícia, Astúrias, Occitània, Catalunya, Aragó, Frisia, Luxemburg, Grecia, etc. oltres a les 13 minories de l'estat italià. Nel pròxim any seran publicats els actes.

NOTÍCIES

Lo President del grup Càlic, C. Sanna, mos envia una nota en la qual precisa que mai lo grup Càlic ha participat a la mostra de la cançó algueresa a Catalunya, com erròniament riportat en el n. 3/89 de "*L'Alguer*" en l'article a firma de P. L. Alvaú. Rengraciem per la precisació i recambiem els auguris de bon treball per l'activitat artística del grup, i mos congratulem per lo reconeixement internacional obtingut en aquestos dies al premi Tenco.

ERRATA CORRIGE

Al número 4, any 2 (juliol-agost), a la pàgina 3: *Entre guerres, caresties i epidèmies* di Joan Ibba, lo primer capovers se té de lligir:

Solament l'any 1485 tenim li primer censiment oficial de la Sardenya, que però, *essent estat* organitzat per motius *fiscals, no comptava tots los abitants. Comptava sol lo número dels focs, val dir de les families, limitadament però a aquelles que pagaven un tribut, no censint doncs les famílies pobres i que per això no pagaven tributs.*

LLIBRES

Veu Germana, (a cura de Fidel Carboni), La Celere Editrice, L'Alguer 1989. (edició fora comerç).

Veu Germana és lo fruit de un'amistat entre alguns ciutadans de Tordera i de l'Alguer i dels Municipi de les dues ciutats. L'obra s'és poguda realitzar pel suport de l'Ente Provincial del Turisme de Sàsser, de l'Administració Provincial de Sàsser, de l'Assessorat a la Cultura del Municipi de l'Alguer, de l'Azienda de Sojorn i Turisme de l'Alguer, de l'Ajuntament de Tordera i és estat editat de "*La Celere*".

Fidel Carboni recorda que "*Desig comú*" és fer de la nostra amistat un mitjà de progrés i d'enriquiment cultural i humà", i lamenta lo risc que lo català de l'Alguer pugui desaparèixer propi per l'ús predominant de la llengua italiana en totes les activitats públiques i oficials.

Aquest petit recull, *Veu Germana*, reuneix onze poesies de Àngel Cao i set de Fidel Carboni, més quinze cançons de variats poetes (Àngel Cao, Antoni Cao, Fidel Carboni, Tore Mura, Joan Sabaté Solanes, Peppina Carboni Deiana, Gaví Bai Jero De Candia, Rafael Catardi i Josep Loi) musicades per Antoni Cao, Francesc Chessa i Josep Loi.

Àngel Cao, hi ha una breu biografia en la coberta, no havia mai volgut publicar les seues poesies, no acceptant també les propostes de grossos editors perquè deïa que la poesia no deu de portar moneda.

Ara en aquest llibret veiem am gran goig reunides un petit número de seues composicions. M'agrada indicar la poesia *L'Alguer* on transpar lo seu gran amor per la sua ciutat natal.

Deix al lector lo plaier de descobrir la poesia que emana dels versos de Àngel Cao i de Fidel Carboni.

Assenyal sols la notació a la poesia *Lo Sardana* on se diu que los primers versos de la sardana són estats escrit per Antoni Lo Frasso i que lo mateix Lo Frasso és estat lo primer a usar la paraula *sardana*.

J.I.C.

L'ALGUER

Periòdic alguerés

Autorització del Tribunal de Sàsser n. 219 del 2/7/1988

Any 2 . n. 5 (n. 6 de la serie)
Setembre - Octubre 1989

Director: Joan IBBA

Redacció i Administració:

Carrer la Màrmora, 60 - 07041 L'Alguer

Tipografia: La Poligráfica Peana - L'Alguer

Fotocomposició: Stile Com. Vis. - L'Alguer

Comitat de redacció: Pere Lluís ALVAU, Mariolina FAEDDA, Vito LOI, Antoni NUGHES, Joan OLIVA, Mariantonietta PEANA, Carlo SECHI.

En aqueix número han col·laborat:

Fidel CARBONI, Pere CATALÀ i ROCA, Francesc MANUNTA, Josep VALLVERDÚ.

Abonament per 6 números:

(Sardenya) L. 9.000; (Catalunya) Pessetes 1.000.

(Extranger) Lit. 18.000; (Sostenidor) L. 30.000.

ANTONI ERA UNA VIDA DE ESTUDIÓS

Nat a l'Alguer lo 16 de febrer del 1889 al carrer de Sant Francesc n. 12; fill de Potito Era farmacèutic o botecari i de Domenica Casu, dona de casa.

Lo sou nom complet era Antonio Carlo Gerolamo. Freqüenta am òptim resultats les escoles "elementars" i lo "ginnasio" a l'Alguer. Continua los estudis al "liceo" de Sàsser obtenint una brillant "maturitat". S'escriu a l'Universitat de Sàsser, a la facultat de jurisprudència.

Del 1912 al 1926 fa lo servici militar en la "Regia Marina", com oficial i participa a la primera guerra mundial.

Encara militar, l'any 1912, se llicència en jurisprudència a l'Universitat de Sàsser am lo màxim dels vots (110 e lode).

L'any després (1922) supera los exàmens per advocat i s'escriu a l'orde dels advocats del Tribunal de Sàsser. Supera també los exàmens per patrocinador davant la suprema cort de casació de Roma.

L'any 1926 deixa lo servici militar am lo grau de primer capità i se pot dedicar enterament a la sua activitat de advocat i principalment als estudis sota la guida del gran Enrico Besta.

L'any 1929 aconsegueix lo títol de professor universitari en "Història del dret italià" i ensenya aquesta matèria a l'Universitat de Pisa del 1930 al 1932.

Se fa patrocinador i obté l'insistitució de la Càtedra de "Institucions jurídiques i econòmiques de la Sardenya" en l'Universitat de Sàsser, i l'any 1932 li ve dat l'encàrrec d'ensenyar aquesta matèria, i conseryarà aquest encàrrec fins al 1936, quan guanya lo concurs a titular de la càtedra de "Història del dret italià" a Càller.

L'any després obté la càtedra de la mateixa matèria a Sàsser.

Ès entre los fundadors, al 1935, de la Diputació d'Història Pàtria per la Sardenya (al 1957 siguerà elegit vice-president d'aquesta entitat).

Quan inicia la segona guerra mundial torna al servici militar i, a la fi de la guerra, siguerà jubilat am lo grau de coronell.

Se dedica per un poc temps a la política i l'any 1949 és elegit vice-president del consell regional de la Sardenya (representant lo Partit Monàrquic Italià).

L'any de la sua jubilació (1959) com professor universitari, recivi per mà del President de la República Italiana, Giovanni Gronchi, la medalla d'or pels sous mèrits.

En homenatge al sou vice-president, en ocasió de la sua jubilació com professor de la càtedra de "Història del dret italià", la Diputació d'història pàtria per la Sardenya, cura un volum *Studi storici e giuridici*

in onore di Antonio Era. Lo llibre és estat editat l'any 1965. Antoni Era ha sempre participat a importants congressos nacionals i internacionals amb originals i interessants contribucions.

Ha tingut molts reconeixements:

— Commenda con placca dell'ordine civile di Alfonso X di Spagna.

— Inspector bibliogràfic honorari per la Sardenya, des del 1946.

— Acadèmic corresponent de la Real Academia de Historia de Madrid.

— Conseller d'honor de l'institut "Fernando el Catòlic" de Saragossa, des del 1952.

— Vice-president del Comitè executiu del Centre internacional d'estudis sards.

— Membre efectiu del Consell Superior dels Arxius.

— Membre de les comissions per les relacions Itàlia-Espanya constituïdes al Ministeri dels estrangers.

— Membre de la Internacional Commission For The History Of Representative And Parliamentary Institutions.

— Acadèmic corresponent de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona dels del 1959.

— Professor emèrit de "Història del dret italià" en l'universitat de Sàsser.

Tenia una gran passió per les recerques en Arxius Sards, italians, catalans i espanyols; era considerat u dels més importants hispanistes d'Itàlia.

És mort improvisament a Sàsser, on vivia, lo 17 de novembre del 1961.

Tenia de intervenir a Sàsser al VII Congrés internacional d'estudis sards (tingut a Càller poques setmanes després de la sua mort) del qual era estat patrocinador i organitzador, am una important comunicació "La solenne sunzione stamentaria celebrata in Cagliari il 7 marzo 1632".

Poc primer de morir havia presentat una interessant comunicació al conveni "Study Romagnosiani" celebrat a Salsomaggiore.

A la sua mort havia de poc acabat lo treball (pens l'últim publicat) "Singolare formalità in antichi procedimenti criminali" que apareixerà en "Archivio Storico Sardo" XXVIII (1962).

Estava treballant sobre un elenc dels documents que havia utilitzat Josep Manno per la "Història Moderna de la Sardenya".

La biblioteca de Antoni Era, més de 5.000 llibres i revistes (450 anteriors al 1800) que los heureus haurien volgut donar a la Biblioteca Municipal de l'Alguer, per negligència de alguns nostres administradors, és acabada a l'Universitat de Sàsser.

Fóra massa llong elencar tota la bibliografia del prof. Era (més de 120 treballs) per això vull elencar obres amb referències a l'Alguer:

Le torri di Alghero nell'epoca genovese ed aragonese en "L'Isola", n. 168, 15/7/1928.

Di un preteso Michele Morero giureconsulto algherese del secolo XVI, en "Studi Sassaresi", vol. IV, fasc. 2", (1925).

Raccolta di carte specialmente di re aragonesi e spa-

gnoli, (1260-1715), esistenti nell'Archivio comunale di Alghero Sassari 1927.

Popolamento e ripopolamento dei territori conquistati in Sardegna dai catalano-aragonesi, en "Studi Sassaresi" (1928).

Provvedimenti per il ripopolamento di Sassari e di Alghero nel 1350-61, en VI congresso de historia de la Corona de Aragón, Madrid 1959.

Un Cristo, un naufragio ed una mancata causa di rivendica en "Libertà", n. 13, del 30 març i 6 abril 1934.

Ordinanze e deliberazioni del consiglio civico in Alghero in materia agraria (1582-1649) en Testi e documenti per la storia del diritto agrario in Sardegna, Gallizzi 1938.

Lettera da Alghero en "Il Corriere dell'isola", n. 49 del 13/10/1947.

Il moto del '21 in Alghero en "La Nuova Sardegna" n. 251 del 26/10/1950.

A proposito del Canto della Sibilla in Alghero, en "Ichnusa" n. 22 del 1958.

Signolare formalità in antichi procedimenti criminali en "Archivio Storico Sardo", XXVIII (1962).

J.I.C.

«Antoni és rovistant tot l'Arxiu,
trahient a pitju pergamenes velles;
del que vol fer o trobe arres no diu,
ma deuen d'esser de cert coses gran belles.

Perquè de tant en tant veig que riu,
i mou los ulls, i plega les orelles,
i de la gola lhi ixi un piu piu,
que la veu me pareix de les ovelles.

Jo crec que alhora parli en castillà,
o que estigui lligint forsi en llatí,
o que les tradueix en italià.

qui temps vol perdre sense fi,
sobre papers escrits en patuà,
que barbe d'home mai pogué lligir!»

Carmen Dore (Gener 1925)

i paren tua rega /
et d'ortay. d'hereto e
d'ys qm p' f're d'otto
co m'le algheray /
f're d'yle rita y in
ob'anyo de (to) colm

LLIBRES, DOCUMENTS, ARXIUS: ... I LA PRÒPIA TERRA

Fra le tante cose scritte da Antonio Era, fra le tante testimonianze della sua fertile ricerca e della sua appassionata attività di studioso della storia di Alghero, vorrei parlare di un suo frammentario manoscritto. Si tratta di una raccolta di fogli che costituiscono una sorta di quaderno di appunti. Qualche tempo fa ho avuto modo, quasi per caso, di sfogliare il documento che è conservato in una cartella dal titolo "Alghero Miscellanea" (vedi nota) presso la Biblioteca della Misericordia di Alghero.

Il manoscritto in questione contiene annotazioni "trascritte dall'Avvocato Era", spigolature tratte dalle "Notizie Antiche raccolte fedelmente dal Canonico Antonio M. Ungias 1818 Tomo quarto". Le pagine e gli appunti sono numerati, ma questi ultimi, almeno a prima vista, si susseguono senza un ordine né cronologico né per argomento, forse seguendo la stessa disposizione incontrata nell'esaminare la raccolta dell'Ungias. Si tratta evidentemente ancora di "materiale di lavoro".

Non avendo oggi la possibilità di riesaminare il documento originale, a mia volta scrivo queste poche righe consultando veloci appunti presi a suo tempo. Quindi chiedo in anticipo scusa per gli eventuali errori dovuti all'incompletezza della mia schedatura, finalizzata per altro allora essenzialmente a delle ricerche sull'evoluzione della struttura urbana di Alghero. Vorrei comunque, per frammenti, fornire un saggio delle informazioni che si potrebbero ricavare da una più attenta lettura del manoscritto.

Dalla pag. 8 alla pag. 10 del quaderno si trovano appunti sugli ebrei di Alghero ed in particolare su alcuni documenti che riguardano l'acquisto, fatto nel 1381 da Vitale Alabi, di una casa per fabbricare la sinagoga ed il permesso concesso nel 1432 dal Governatore del Capo del Logudoro agli ebrei di acquistare un terreno da destinare a camposanto. A questo proposito una nota: "probabilmente per altra congettura il giardino ossia orto del sig. Pietro Paolo Cugurru, vicino alla parete di Lombardo".

A pag. 36 si legge: "17. Monsignore D. Andrea Baccalar scrive al capitolo a darsi premura per recare a fine la fabbrica della Cattedrale, essendo piccola la chiesa di S. Michele, il che rilevasi da una lettera del 1577, che conservasi nell'Arch. Capitolare".

A pag. 37 riportando la trascrizione di un documento in cui si fa riferimento a "S. Cristobal" aggiunge: "N.B. Dicono gli antichi che sotto la torre di Porto Terra vi fosse una cappella dedicata a S. Cristoforo... altri asseriscono che la chiesetta fosse sita nella strada di Bonaria, dirimpetto alla casa degli Era". Nella stessa pagina citando un documento che si riferisce alla "fabbrica de la Iglezia de S. Andrea 1631" annota: "Pro-

Babilmente la chiesa di S. Barbara era prima dedicata all'ap. S. Andrea, mentre una scrittura antica dice en lo carrer de S. Andrea eo de S. Barbara".

A pag. 39 con riferimento alla data "19 dicembre 1638" si legge "N.B. la predetta pezza ci fa sapere che in quell'epoca non era ancora principiata la nuova chiesa di S. Michele dei P.P. Gesuiti".

Infine, a pag. 71 "en lo carrello del pou de emperalta = dicono gli antichi che esisteva un abbondante pozzo in mezzo della strada, che fa quattro cantoni detta volgarmente de Emperalta".

"Libri, documenti, archivi: amori che si fondono con quello per la propria terra". Con queste parole Ennio Cortese ha tratteggiato la figura di Antonio Era facendone la commemorazione in occasione del convegno di studi "L'opera di Antonio Era nella storiografia giuridica" che ha avuto luogo a Sassari il 9 dicembre del 1982, dedicato dalla Facoltà di Giurisprudenza dell'Università di Sassari allo studioso algherese. Queste mie poche righe volevano ricordare l'Avvocato Antonio Era proprio sotto questa luce, uno studioso rigoroso e appassionato, che immagino e spero felice fra carte ingiallite e polverose.

Joan Oliya

NOTA

La cartella "Alghero Miscellanea" fa parte di un fondo donato alla Biblioteca della Misericordia della famiglia Era.

Merita qui segnalare, facendone brevemente cenno, l'interessante materiale documentario antico, ancora in fase di catalogazione, che costituisce questo piccolo ma prezioso fondo e che nel suo significativo assortimento ben testimonia "gli amori" di Antonio Era: vi si trovano, fra l'altro, un libro del 400-500 con statuti e verballi consiliari (forse di una città toscana), una pergamena recuperata dopo esser servita probabilmente da fodera di rilegatura, una cartella contenente vari documenti, inventari ed altri atti del 1600, che si riferiscono soprattutto a Tempio Pausania, una cartella di atti sciolti in prevalenza algherese, un foglio pergameneo sciolto con grafia gotica (forse una pagina appartenente ad un codice), altri fogli pergamenei, assai mal conservati, probabilmente anch'essi recuperati da vecchie rilegature (la scrittura è gotica ben impaginata, con le prime lettere dei capoversi colorate).

Da segnalare una trascrizione manoscritta del libro "Description geografica historica y politica del Reyno de Sardena" stampato all'Aia nel 1725 (in castigliano con traduzione in francese); documenti riguardanti la campagna Baracellare, un registro dell'Insinuazione dal 1738.

Inoltre vi si trova altro materiale di vario genere riguardante Alghero consistente in carteggi, opuscoli, manifestini e ancora altre cartelle, fogli sparsi, appunti, documenti, foto.

Di notevole interesse il materiale documentario riguardante la famiglia Manno, in particolare una raccolta di documenti che si presentano rilegati con copertina in pergamena sulla quale si legge "Strumenti della compra del Palazzo della famiglia Manno fatta dal Dottor in ambo leggi Antonio Manno (via S.ta Maria) da Agostino Rodò e già del Dottor Bachisio Soredas nell'anno 1674".

UNA CANÇÓ PER PINO PIRAS

Am a l'espírit de cantar una cançó a la memòria de Pino Piras és estada organitzada la *Ressenya de la Cançó d'Autor* del dia 30 de setembre 1989. Ja nel mes de maig, després de la mort del famós cantautor, bona part dels cantants i dels autors algueresos havien idealment projectat una manifestació musical en memòria d'un dels més incisivos i pungents cantautors que l'Alguer hagi mai tengut. Així, no obstant l'estiu alguerés, un grup se posava a treballar en manera concreta per concretar i tendre la disponibilitat de quants havien exprimit lo desig de fer calque cosa en memòria de Pino. Les adhesions són estades oltres cada previsió i se pot afirmar que lo món de la cançó algueresa ha respost en manera compacta. La tarda del 30 setembre al teatre Selva se són exhibides més de cent persones, entre cantants i musicistes, oltres a l'adhesió de tots los autors, i són estades presentades vint i sis cançons, que en tres hores d'espectàcul han coinvogit lo públic present, lo qual am a la generositat que ha caracteritzat la ressenya, ha aplaudit totes les execucions en manera entusiasta. La tardada, dividida en dues parts, és estada oberta de dues corals i lo final ha vist més de cent persones damunt del palco, que am gran emoció han acompanyat una registració de una cançó de Pino Piras. L'atmosfera al final era per això emocionant, ma durant les altres execucions los presentadors han fet en manera que hi fossi un clima sí no de festa al manco favorable a les cançons presentades.

En final podem diure que la ressenya és ben reseixida i que probàbilment a l'Alguer no s'eren mai vistos tants executors en una sola tardada, i de més davant d'un públic que ha omplit completament los postos del teatre Selva.

Com he tengut motiu de diure en la presentació del llibret-programa de la tardada, la manifestació del 30 setembre se pot considerar de gran importància no sol perquè ha vist coinvogits numerosos artistes del món musical alguerés, ma també perquè són aquestes les coses que, avui com ahir, contribuïeixen a mantendre viva la llengua.

En demés havem constatat que per la primera volta musicistes i cantants han abandonat aquell espírit de contraoposició que massa voltes, en precedència havia creat moments polèmics entre cantants i autors de diferents gèneres. Am això no vull diure, ni me vull il·ludir, que pel futur sigui tot aplanat, però un bon pas és estat fet i segurament fra calque any la ressenya del 30 setembre '89 venguerà citada com exemple de unitarietat del món musical alguerés.

Molts participants pensen ja a una segona edició, però creiame que fóra més oportú que durant l'any se propoguessin més de una tardada musical, cercant de recollir los gèneres musicals més mana altra riga de una cançó.

Lo "Memorial Pino Piras" ha aconseguít lo sou ob-

jectiu abraçant pràcticament tots los cantants vivents i los autors dels primers del secul fins avui, propiú perquè una ressenya. Ara és arribat lo moment que qui a l'Alguer fa música se reuneixi per grups homogenis i mos propoguin la producció. Recordem-mos que una tardada de cançons algueresses de qualitat se pot fer també am a tres o quatre cantants i un sol autor i no necessariament davant de 1.200 persones. L'hivern és llong: hi és tot lo temps per hi pensar, programar i realitzar.

Pere Lluís Alvaú

LOS AMICS DE LA CANÇÓ ALGUERESA
PRESENTEN

RESSENYA de la CANÇÓ D'AUTOR

(MEMORIAL PINO PIRAS)

AM A LA PARTICIPACIÓ DELS CANTANTS:

Antonio Siles	Manel Cervera	Lluís Mas
Berta Sureda	Manel Sureda	Oronella Pina
Cristina Cases	Manel Soler	Pere Ferrer M. Ferrer
Francisco Cases	Manel Soler	Pina
Francisco Cases	Manel Soler	Agustina Ceballos
Francisco Cases	Manel Soler	Enrique Sureda
Francisco Cases	Manel Soler	Marta Sureda
Francisco Cases	Manel Soler	Sílvia
Francisco Cases	Manel Soler	Guanyal Soler
Francisco Cases	Manel Soler	Guanyal Soler
Francisco Cases	Manel Soler	Guanyal Soler

TEATRE SELVA

Dissabte, 30 de Setembre 1989
a les 8,45 de la tarda

AMB EL PATROCINI DEL MUNICIPI DE L'ALGUER

ALGUER

Marina resplendent.

Damunt l'onada, persistent,

l'escuma broda il·lusions.

Sang i coratge alçaren bastions

per a una llengua i una gent

valenta, resistent,

amb lo destí penjat entre dos mons.

Alguer, sempre present:

pensa en los tous minyones i minyons,

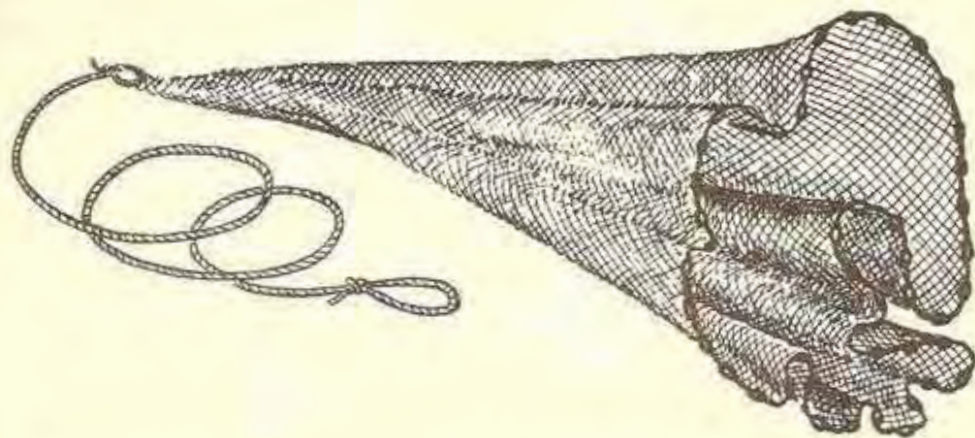
tu ets la vela, ells lo vent...

Allarga endins los propis horitzons,

i et justificaràs eternament

mes enllà de coralls i de cançons

Josep Vallverdú (Setembre 1989)

Les il·lustracions de l'Estudi són preses de la *Guida ai Pesci della Sardegna e del Mediterraneo*, de R. Pirino.

TRILLES, PAGELLS I TÒTANOS

LOS PEIXOS DE L'ALGUER

EN UNA RECERCA DE CARMEN DORE DEL 1927

de Pere Català i Roca i Francesc Manunta

Per a la redacció d'aquest treball, hem tingut la fortuna de comptar amb l'assessorament del prestigiós mariner - sinònim de pescador, a l'Alguer - Francesc Fiori, alguerès i, encara, fill i nét de pescadors algueresos. La pauta inicial del present estudi ens és proporcionada per unes referències que considerem inèdites i que trobarem, fa cosa d'un quart de segle, entre la vasta documentació escrita per Carmen Dore i Galésio (1869-1954), director que fou de l'arxiu històric de l'Ajuntament de l'Alguer; gràcies a l'amabilitat del seu fill Dàrius, dissortadament també ja traspasat, poguérem consultar l'arxiu particular de la família Dore.

D'antuvi, assenyalam dos sonets, redactats per C. Dore, que relacionen noms de peixos; al dors del full amb els sonets hi ha la indicació: "Enviats a Kuen 20/11.927":

alusió, evidentment, a Heinrich Kuen, l'autor de l'important estudi - que resta inacabat - "El dialecto de Alguer y su posición en la historia de la lengua catalana", de publicació iniciada en el volum V de l'*Anuari de l'Oficina Romànica de Lingüística i Literatura* (Barcelona, Biblioteca Balmes, 1932) i continuada en el volum VII (1934). No sabem que l'eminent filòleg alemany, aleshores professor a la universitat de Friburg, divulgés mai els dos sonets. Els transcrivim, amb la mateixa ortografia original, bé que col·locant-hi accents.

N. 1

Trilles, pagells, tòtanos, sipietes¹,
rombu, mabres, sacret, sarac i ora-
[des,
dèntol, morena, pàragu, barquete,
palaies, gullcs, còrnia i esvaria.²e

Merluzzu, llop, riciora i donzelle-
[tes³,
anguila, polpinyols, sarrans i obra-
des, pulp, axelto⁴, capó i rascasse-
[tes⁵,
llimàntol, granc, llagostes i sigares.
Paonessa, toldos, llisses i asparrals,
mòllura, surell, gronga i saldina,
griva⁶, basuc⁷, júcira i roncales.
Bogues, jarret, aranya⁸, òrgans i
[ombrina,
figas, càntara⁹, mèndura i gullbals,
salpa, murrura, astrùmbul, para-
[sina¹⁰.

N. 2

Jarret de nassa, maco i feminela¹¹,
matxonis, peix d'estany, tonnu¹²
[i falcona,
jarret de bolantino o tartanela¹³,
muxora, ascrita, asquari i la bal-
[dona¹⁴.

Curri-curri¹⁴, peix fànfaru i ba-
[vosa,

farraru, peixupreve¹⁵ i muxó,
frarialjus, santantoni i tremolosa,
peix de SanPere, gabot i volaró.

Peix llama, palamida i gallinassa,
saboga, lo doctor, matasuldat,
lo muju, lo palombo¹⁶ i la ra-
[scassa.

Castanyoles, aiosa, anxova¹⁷ i gat,

l'asbrillu, 'l gattu baldu¹⁸ i la ra-
[jassa,

lo janqueti i lo gronga de forat.

En observar els noms mencio-
nats¹⁹, creuríem que n'hi manca,
sí més no, un, car Frederic Rahola,
de Cadaqués (Alt Empordà), a
"Refrans y ditsos de gent de mar"
- treball inserit a la revista *Catalana*,
II (Barcelona, 1918) -, explica que
"quan es tracta d'un home espa-
villat, diuen: 'Es fi com un sart',
que per lo vist es un dels pexos més
vius de la mar". (No oblidem que
l'Alguer radica al litoral *sard*). Se-
gons el *Diccionari de la llengua Ca-
talana* (Barcelona, Enciclopèdia
Catalana S.A., 1982), el *sard* és un
"peix de l'ordre dels perciformes,
de la família dels espàrids (*Diplo-
dus sargus*), de color gris argentat,
amb bandes brunes i aletes negres,
i que habita les aigües poc profun-
des". El "Dicc." Alcover-Moll, IX
(Palma de Mallorca, 1959), defineix
sarg o *sard*, ultra que com a peix,
com a "persona astuta, molt viva
d'enteniment (val., bal.)". I encara,
abundant en la qüestió, reflectim
que A. Griera, a *Tresor de la Llen-
gua, de les Tradicions i de la Cul-
tura popular de Catalunya*, XIII
(Barcelona, 1947), dóna entrada a:
"sarda. - Nom de peix; l'anxova
(Rosselló)"²⁰.

Entenem que no és fora de lloc de
transcriure àdhuc literalment, o si-
guí en llengua italiana, un qüestio-
nari pel qual Dore satisféu les "do-
mande del Prof. Efisio Marcialis,
di Cagliari, 27.1.928". Hi ha les
preguntes i respostes següents, re-
ferides als noms de peixos:

DOMANDE — RISPOSTE

1) Le piccole seppiette hanno nomi
particolari? *Sipietes - sipioras*

2) Le grandi? *Sipias - sipions*

3) Si ha un pesce detto Ragno di
mare? *Ragna de bagniu*

4) Che nomi hanno le diverse spe-
cie di Muggine? *In generale, peix
de astagn*

5) Si ha un verme che fora i pali
detto Bruma? *bruma si attacca ai
legni che stanno molto tempo in ac-
qua - altro detto tuginna si attacca
ai sugheri ed ai cordami*

6) Ha nomi speciali le diverse spe-
cie di Bucó? *Bucó de ascogl
-aspungilu²¹ - Bucó de farranca²²*

7) Ha nomi speciali le diverse spe-
cie di Gamberette di mare? *Gàm-
bara -gàmbara de fondal²³*

8) Ha nomi speciali le diverse spe-
cie di Granchi? *Granch de ascogl
-granchfuroni - granfela²⁴*

9) Ha nomi speciali le diverse spe-
cie di Arselle? *Giòcura²⁵ - id.
plana -ò aspinosa - id. sigara - id.
rorona, id. pirigrina*

10) il Delfino come si chiama?
Grafi (furogna o fero)

11) I piccoli Capidogli? Si dicono
Pexos de mare o come? *I piccoli*

*si chiamano picciò - I grandi cabu-
rugliu²⁶*

12) Ad una specie di Triglia si dice
Faxianu? *No*

13) Quali specie di Anguille? Si
dice Filatrotta? *Anghira vera - an-
ghira trotta*

14) Diverse specie di corallo:
bianco, rosso, nero, fiore di
corallo? *Coral branch - coral var-
mejl, coral rosa -coral negra (raro)
- coral barbaresc*

15) Si dice Fragaglia (novellame pe-
sce)? *Garravaglia, a tutte le qualità
di pesci minuti²⁸*

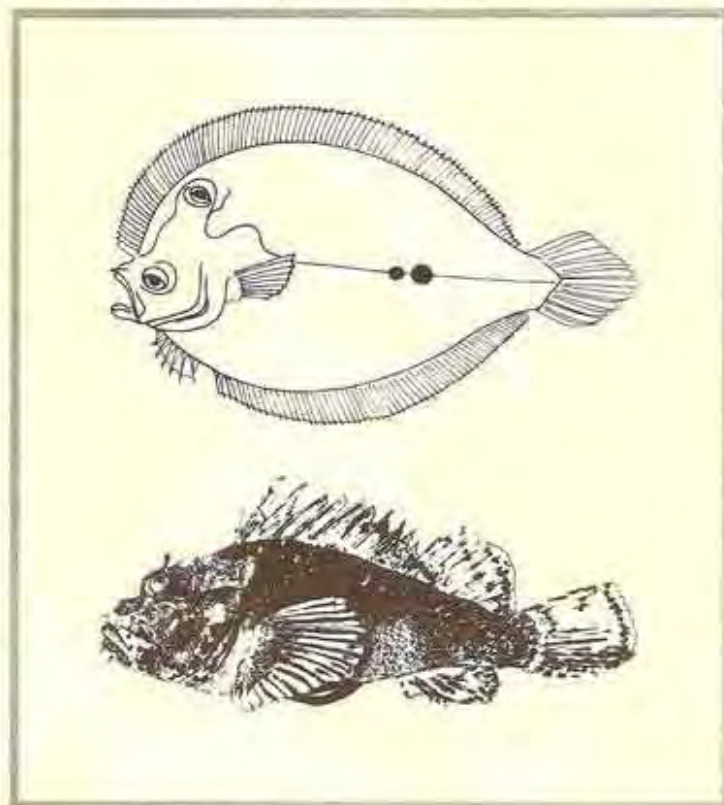
16) Si dice Gallinedd specie di pic-
colo treglio o che rassomiglia? *No*

17) Si ha pesce grande buono per
zuppa marinara detto Gernia?
Cèrnia²⁹ -

18) Si hanno pesciolini detti Gian-
chetti? *Gianchetti*

19) Un Runcal grande dipinto si
dice Grivía? *Si*

20) Un'altra specie di Runcal si
dice Gorbagliu, creduto stupido?
Si; Gulbagl

E S T U D I

- 21) Si ha un pesce grande detto Lamboga? *Lamboga* (si pesca negli stagni, pesa anche un chilo)
- 22) Un altro lungo detto Luzzu? *Aluzzu*
- 23) Distinguono diverse specie di Maxoni? *Macioni de ascogl - de riu, de astagn.*
- 24) Si ha un pesce detto Mustia? *No - mustela si, ossia mogliura*
- 25) I maschi di diversi Runcal non hanno nomi speciali? *No - ve n'è una qualità che i marinai sogliono chiamare "lapanosus"*
- 26) Come si dicono diverse specie di Muggini speciali? *Glissa, glissora. La glissa di mare ha il muso sporgente. La glissa muggine di stagno, il muso arrotondato*
- 27) Non si ha un caxetu detto polcheddinu? *No. cacetus si chiamano tutti i pesci minuti delle varie famiglie dei roncall*
- 28) La Murena come si dice? *Murena - piccola, murenora*
- 29) Si ha Murruda, saraco pun-

- tato? *Si. Murrura*
- 30) Si ha un pesce detto Pagru, come pagello? *Si. Pàragu*
- 31) le diverse specie di Sfoglie? *Parraia de riu (fiume) - id. de marina*
- 32) Si ha Palamida? *Si. Paramira*
- 33) Come si dice un granchio peloso, che morde ed è buono per zuppa di pesce? *Craba - crabot - crabozzo maschio*
- 34) Se ne ha uno grosso detto Crop mari? *No*
- 35) Si ha Peix gliama? *Si. Peix gliama*
- 36) Si ha un Pesce detto Mummuloni, come Asparragl? *No*
- 37) Come si dice la cimice di mare? *Cincia marina*
- 38) Le Sardelle come si dicono? *Saldina - saldinias - saldineta, as*
- 39) Si ha un pesce detto Sardoni? *No*
- 40) I piccoli Gattucci di mare come si dicono? *Gattucciis - baldonas²⁷*
- 41) Si ha un Gattucciu detto Sbrigliu? *Si. Asbrigliu (grande)*

42) Le diverse specie di tonno? Si ha Mabongo? Scampirru? *Tunnus - Sgambirru (da 30 a 40 chili)²⁸ (Mabongo o Malongo no) Arilonga si (non è tonno)²⁹*

43) Si ha un pesce grande detto Scirenga? *No*

44) I nomi di diverse specie di Spugne? *Aspòngias - (la fina che si pesca nei fondi di scogliami, l'altra in posti fangosi)³⁰*

45) Si ha nomi di pesci cani buoni a mangiare detti Squadru, Toce e Fundu? *Asquadru o adquari. Toce e Fundu, no.*

46) Distinguono Triglie rosse, verdi? *Si. le rosse si chiamano triglias de fanch. Le verdi, triglias de ascogl.³¹*

47) I piccoli Aragostini come si dicono? *Gliagustetas.*

48) Come si dice quella specie di Lumaca di mare che rassomiglia a quella di terra, con coperchio duro, bianco? *Mungietas de bagniu*

49) Si ha un pesce detto Surell, rassomiglia al Laxertu? *Si. Suregl*

50) Si ha un pesce come treglio, detto Peix curruddu? *Si. Fulcaru*

51) Si ha un pesce detto Umbrina? *Si. Umbrina*

52) Peix ispada? *Si. Peix aspara*

53) Si ha aguglia imperial? *Si. Guglia amparial³²*

b 53) Si ha agugliu, specie squalo? *Agugliu, no. Squalo, si. Asquari*

54) Diverse specie di Ostrica? *Ostrigas; ostriga de ascogl*

55) Si ha un pesce detto Organu? *Si. Organ*

56) Si hanno diverse frutta di mare. arancio, limone, dattero, pino, uva, castangiola, carruba? *Tarongia, glimó, andatel, pi, raim, castagna, garrofa*

57) L'anguilla grossa ha un nome? *Si. Gabot*

58) Si ha: Peix bandera? *Si. Peix bandera*

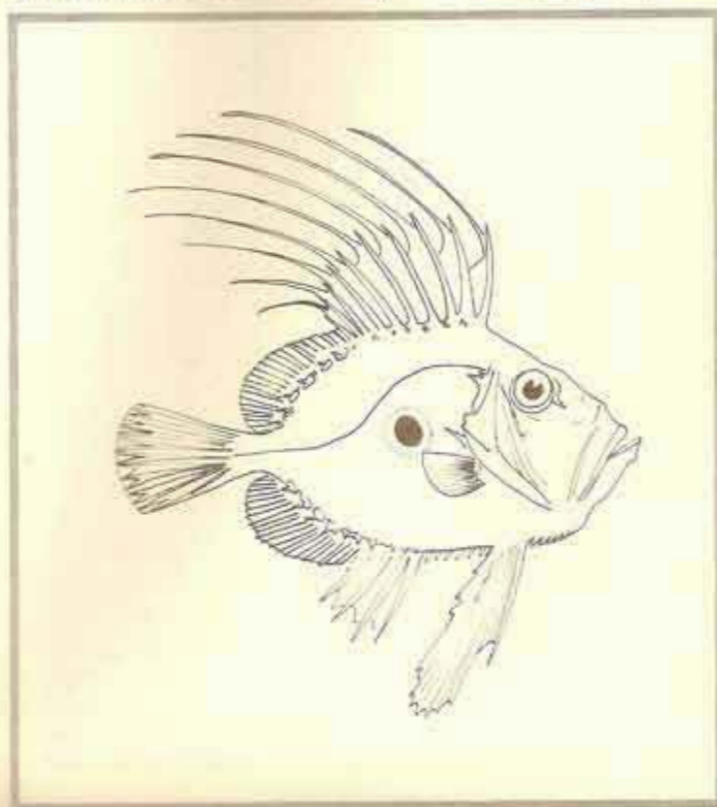
Peix bonnettu? *No. Peix carabinieri (carabinieri)*

Peix bestinu? *Si. Peix best³³*

Peix cardaxiu? *Si. Peix caldaru (caldaro)*

Peix porcu? *No. Peix rató (sorcio)*

Peix mola? *No. Peix moru (moro)*

Peix peltena? *No. Peix pinta (pet-tine)*

Peix castangia? *No. Peix castagnora*

Peix spada? *Si. Peix aspara*

Peix lupopexi? *No*

Peix sugapixi? *Si. Sugapeix*

59) I gattucci di mare non hanno un nome particolare? *Gattucci - baldonas²⁷*

60) Si ha un verme di mare detto Porcu Munton? *No*

61) Si ha un pesce detto Boga? *Si. Boga*

62) Si ha un pesce detto Saboga mari? *Si. Saboga*

63) La sanguisuga di mare come si dice? *Ambisua de marina*

64) Si ha un pesce detto Tirigugu de mari? *Si. Tirigugu de marina*

65) Un grande Totano si dice Toru? *No. Ascalpó*

66) Hanno nomi diversi i vermi di mare? *Cuchet - tramargia*

67) Le diverse specie di arselle? *Vedi et. 9*

68) Si ha una specie di Razza, ascreta, detta Capitana? *No. Ascritta parrosa - ascritta glisa*

69) Il maschio di Paunessa come si dice? *Paunessa*

70) Come si dicono diverse specie di pagell piccolo che non son tanto buoni a mangiare? *pageglots de fanch*

71) Si dicono (1) Babbaurredd, (2) Basuccu? (1) *No.* (2) *Basuch*

72) Si ha un verme grosso di mare detto Ferrittu? *No*

73) Si hanno cornette di mare? Come si dicono? *Tofas*

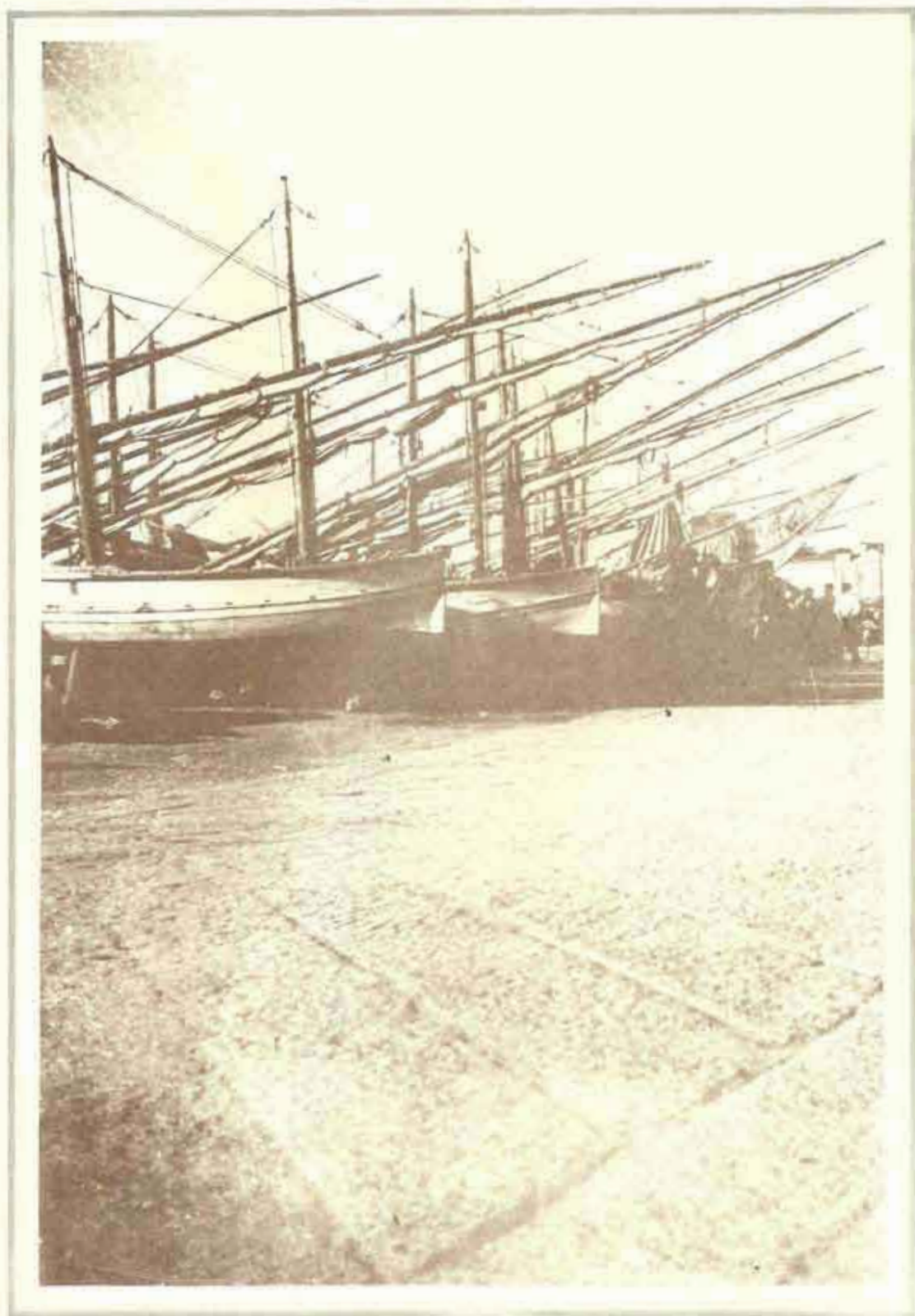
74) Si ha (1) cunnu, (2) cazzu de mare? (1) *No.* (2) *Cazzu marinu*

Dore fa constar que, per a les respostes, ha consultat un veterà home de marina, molt expert: "un provetto marinaro la di cui competenza in materia è riconosciuta dalla intera classe marinaresca". Diversos autors han subraillat la preponderància absoluta catalana en la nòmina sarda dels peixos; així, posem per cas, Francesco Alziator, a *Il Folklore sardo* (Bolonya, 1957), p. 117, manifesta: "I nomi degli infiniti pesci dei mari sardi sono ancora quelli usati dai catalani: *aguglias, anciovas, aranyas, arengara,*

bacalliarì, basucu, giarrettu, lissa, maccioni, orbara, scritta, etc." Per la seva banda, A. Griera consigna, al *Bol. de Dialectologia Española* (3° ep., t. XXVII, Ab. S. Cugat V., 1950, p. 42): "Els noms dels vents que predominem en el Mediterrani són de procedència catalana; els noms de les parts de les embarcacions són també catalans, a l'Alguer, i ho són, també, els noms de peixos; aquí hi són coneguts *l'agulla, l'auxova, el besuc, el calamari, la xucia, l'escorball, el gerret, la llampuga, la llissara, els*

molls, la mòllera, el mujol, l'oblada, el pagell, la saupa, l'escria, el sorell, i els ormeigs de pesca, com *el bollix, la sàssula*, o el vedat de pesca *l'almadrava*. Els noms de peixos i dels ormeigs de pescar del Mediterrani són, en llur majoria, de procedència catalana." Una confrontació dels noms dels peixos, ortografiats a la italiana per Dore, amb les dades aportades per Griera - autor de "Els noms dels peixos", al *Butlletí de Dialectologia Catalana*, XI, pp. 37-79 - i altres autors, estableix aquest paral·lel:

Dore	pronúncia	Griera (i altres autors)
Guglia	Gulla	Agulla
Arosa	=	Alosa
Anglira	Anguirà	Angulla
Anciava	Anxuva	Anxova
Aragna	Aranya	Aranya
Urara	=	Aurada ³⁴ , orada ³⁵
Bavosa	=	Bavosa
Basuc	=	Besuc
Gavot	=	Calot
Tòtanu	=	Calamar ³⁶ , calamars ³⁷
Càntara	=	Càntara ³⁸ , càntara ³⁹
Castagnora	Castanyora	Castanyola
Signra	=	Cigala
Gronga	=	Congre
Gulbagl	Gulball	Corball ⁴⁰ , escorball ⁴¹
Déntul	=	Dèntol
Dunzeglia	Dunzella	Donzella ⁴²
Ascritta	=	Escrita
Asparragl	Asparrall	Esparrall
Gat	=	Gat
Griva, grívia	=	Griva ⁴³ , grívia ⁴⁴
Gliagosta	Llagosta	Llagosta
Glissa	Llissa	Llissa
Gllop	Llop	Llop
Mabru	=	Màbre
Mataruldat	=	Matasoldats ⁴⁵
Dotor	=	Mege
Muscio	Meixó	Moixó
Mòglura	Mòllura	Mòllera
Murena	=	Morena
Murrura	=	Morruada
Múgiu	Muju	Mujol
Musciora	Musxora	Mussola
Ubrara	=	Obrada
Urara	=	Orada
Pagegl	Pagegl	Pagegl
Pàragu	=	Page
Paraia	=	Palaia
Paramira	=	Palomida
Rajassa	Rajassa	Rajada
Rascassa	=	Rascassa
Rumbu	=	Rumbo
Saboga	=	Saboga
salpa	=	Salpa
Saldina	=	Sardina
Sípia	=	Sèpia, sípia
Serrà	=	Serrà
Surell	Surell	Sorell
Tòldut ⁴⁶	=	Tord
Tramurosa	=	Tremolosa
Asvariara	=	Variada
Peix vuraró	=	Volador
Sacret	=	Xasclet ⁴⁷ , xesclet ⁴⁸ , jeclet ⁴⁹

En voler apreciar la vigència dels noms a un indret concret de la costa catalana, ens fixem amb Vilanova i la Geltrú, puix que l'entès local Xavier Garcia, a *La vida marinera a Vilanova i la Geltrú* (Barcelona, Ed. Selecta, 1980), pp. 190-193, publica la relació dels peixos d'aqueix sector, equidistant de les ciutats de Tarragona i Barcelona. En aqueix llibre trobem, amb validesa igualment per a l'Alguer: *agulla, anguila, aranya, besugo, càntara, castanyolç, cigala, congre, corball, dèntol, donzella, escrita, esparrall, gat, grivi, llagosta, llissa, mabre, moixó, mòllera, morena, morruada, mussola, orada, pagell, pagra, palaia, palomita, rajada, rescàs, salpa, sardina, serrà, sípia, sorell, torà, variada*. Podem afegir-hi que la vaca es divideix en *tremolosa* i *serrana* i que el verat pot ésser *volador*.

Tornem als dos sonets escrits per Dore, per tal d'assenyalar alguns noms que no se'ns han representat ni en el qüestionari ni en els vocabularis per Grieria (i altres) i Garcia: *trilles, rombu, sarac, barquetes*, merluzzi, riciora, polpinyols* (= popets), *axelto, capó, jücura, rancal, òrgans*, ombrina, figas, mëndura, astrúmbul, parasina* (o *paràsina*), del sonet n. 1; *matxonis**, *falçona, baldona* (o *bal-dola*), *curri-curri* (o *corri-corri*), *peix fànfanu, farraru, peixaprevede* (o *peix brèvere*), *frarialjus**, *san-tAntoni, peix de SanPere, gallinassa, palombo* (o *palumbo*), del sonet n. 2. Els noms que marquem amb asterisc són definits pel *Diccionari de la Llengua Catalana* (Barcelona, Enciclop. Catalana S. A., 1982). Trobem noms amb variants: *polp* per 'pop'; *llimàntol* per 'llamàntol' (vilanoví: 'llumanto'); *granc* per 'cranc'; *paonessa*, que equival, suposem, a la 'paona' dels vilanovins; *òrgans* per 'òrgues de mar'; *jarret*, vilanoví 'gerret'; *matasoldat* correspon al vilanoví -i més generalitzat- 'xucia'; *gattu baldu* sembla tenir consemblança amb el vilanoví 'gat baire'³²; *janquetl* per 'xanguet'...

Apreciem la influència italiana en alguns poès noms - cas de *merluzzi* (it. "merluzzo", bacallà) - i també

la sarda - *matxonis, frarialjus* -, així com la deformació que ha sofert el parlar alguerès: *muxora* (múxora) per 'mussola', *asquari* per 'esqual', *arosa* per 'alosa'³³, *gullball* per 'corball', i altres.

Ens orienta Francesc Fiori que en la nomenclatura elaborada per Dore manquen:

- Boca-ritzola (pron. 'boca-ritzora'; espècie de llissa)
- Canesca (tipus d'esqual, perillós perquè ataca l'home - almenys n'hi ha, popularment, la convicció)
- Carpa (com en català)
- Castanyorall (peix semblant a l'agulla)
- Dona de muru (nom d'un peix que correspon a l'animal terrestre dit, en català, 'mostela'; el nom al-

guerès és un sardisme)

- Monja (espècie d'escrita amb el cap arrodonit)

- Frare

- Bisbe

- Cardenal (pron. 'caldinal'); *els últims tres peixos pertanyen a la família del roncall; tenen colors diferents*

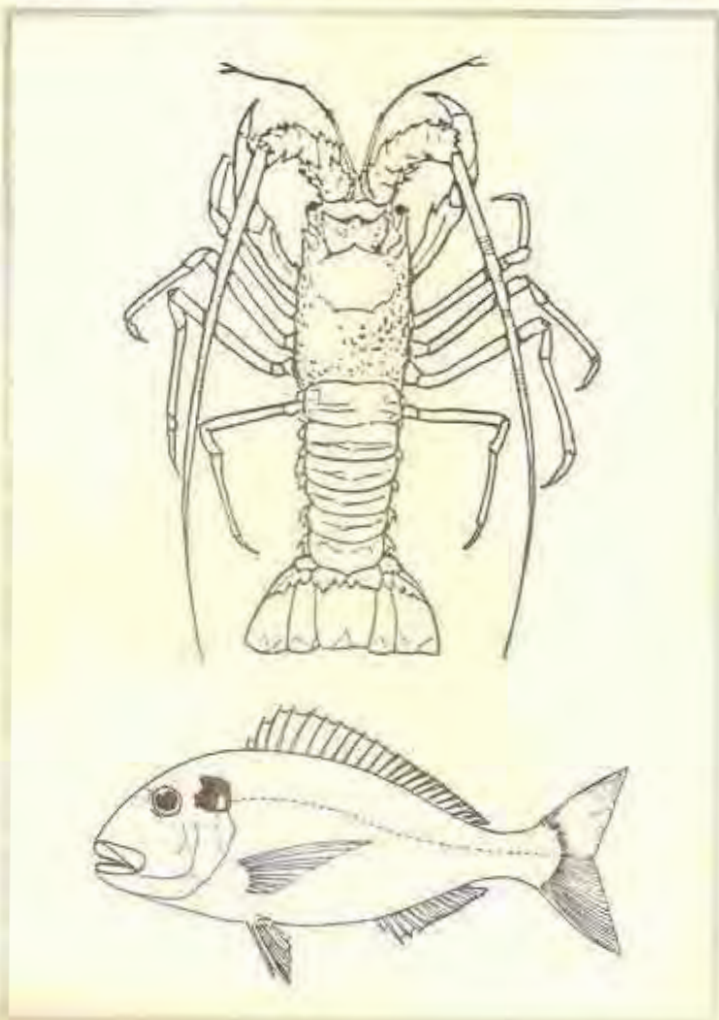
- Peix-cavall (semblant a l'ajelto [axelto] - al verat)

- Peix-ceba (semblant a una anguila, però esquitxada, plana, de color entre el groc i el gris)

- Peix lluna (semblant a una mitja lluna; és un peix gras, sense polpa, de color gris)

- Peix-martell (tipus d'esqual)

- Peix-músic (així dit perquè s'assembla a un 'soneto' o orgue de

E S T U D I

ma, en tenir al ventre diversos estrats

- Peix-rató, de forma triangular i de color gris-obscur
- Peix-de-Sant Francesc (de la raça del roncall)
- Peix-serra (s'assembla a una serra)
- Peix-vaca (peix rodó, semblant al peix-lluna, gris; pot pesar trenta o quaranta quilos; no és comestible)
- Pitzonya (espècie de pagell gran; entre pagell i pàragu)
- Sabater (espècie de roncall petit)
- Serpent marí
- Ataca-escoll (= rêmora; peixet vermell, de tres, quatre centímetres, amb una taca negra a l'esquena, que s'ataca a l'escull; per això el nom)
- Naselo (de color gris, més petit

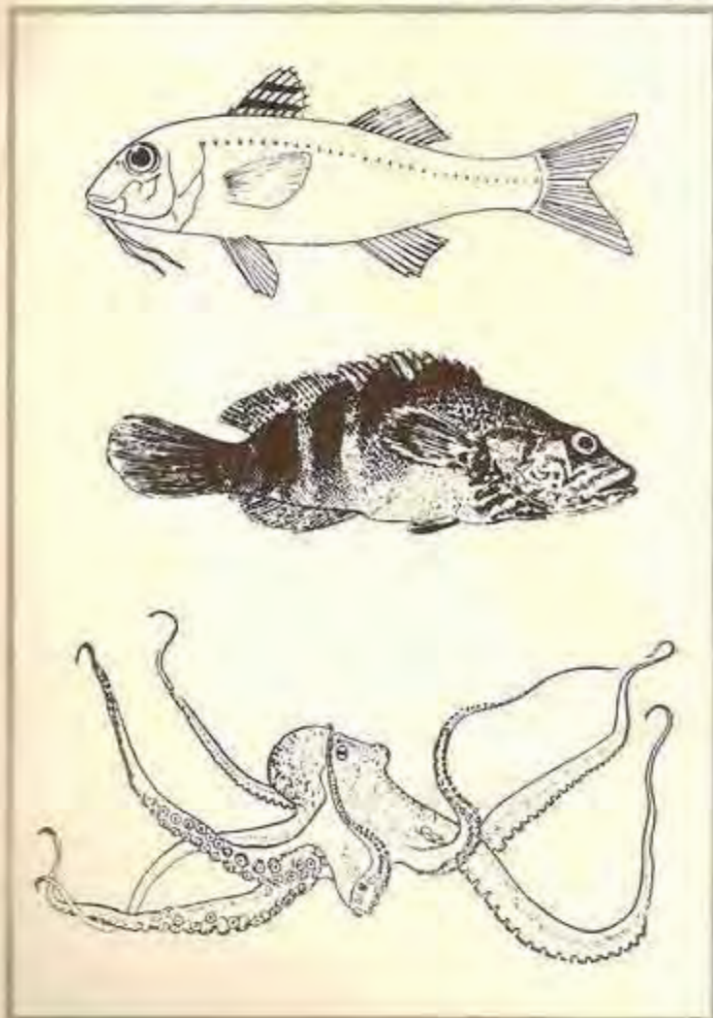
del gerret)

Advertim que diversos de tals noms compareixen en el vocabulari vilanoví - el qual ens presenta: 'peix lluna', 'peix martell', 'músic', 'rata', 'vaca', 'serp' - i en la sistemàtica inclosa a "G.E.C.", XI, 413-414: 'carpa', 'monja', 'bisbe', 'peix martell', 'músic' (també hi ha: 'peix guitarra'), 'peix rata', 'peix serra', 'vaca', 'serp'. Per cert que en l'elaboració del present treball hem comptat, també, amb l'atenció de Nicola Marotta, artista pintor domiciliat a l'Alguer, qui ens ha recitat una cançó napolitana que reporta munió de noms de peixos; sigui perquè a Nàpols arribà la influència catalana, sigui perquè els pescadors napolitans han tingut -i

tenen encara, per raó del coral- una relació intensa amb l'Alguer, ens han sorprès algunes consemblances dels noms. Alguns noms de peixos reclamen especialment l'observació des del punt de vista popular. És el cas del *corri-corri*; considerem que aquest substantiu denota la iteració algueresa del córrer, car "aquest peix -comunica C. Dore- és de la família de les llisses, semblant al peix d'estany. Té les ales com lo peix volador, del qual no difereix, i vola com a ell. Té, però, lo cap esquitxat; jo crec que correspongui a l'italià 'pesce rondine', al 'pixiarründili' sard³⁴. Lo *peix volador* (alg.), 'pisci boladori' (sard), se avisa 'rondinella di mare' en italià". Un altre nom curiós és el del *matasuldat*, acceptió que trobem, a Catalunya, expressada en plural³⁵. Diríem que el pas d'una riba a l'altra de la Mediterrània altera el nombre d'homicidis.

No cal dir que la triade, consignada dins la mateixa família, de *frare*, *bisbe* i *cardenal*, té gràcia. Com la sinonímia de *brèvere* i *capellà*. Hi veiem un paral·lel amb el peix 'metge' que rep, en arribar a l'Alguer, el tractament de doctor (*dotor*). Bé és cert que, sense eixir del Principat, el peix 'donzella' també és conegut per 'senyoreta'; i, encara, ho rubriquem amb la comprovació que el 'Blennius ocellaris' s'acredita com 'ase mossegaire' i 'burro bramador'³⁶. Tal duplicació ens mena a establir l'acostament semàntic entre el *peix carabiné* de l'Alguer i el 'peix guàrdia-civil' -també dit 'llunada', 'peix martell' i 'prístine' - que neda pel tocom de Vilanova i la Geltrú. Imaginem que els renoms de carrainer i guàrdia-civil poden obeir a la circumstància que -segons la "G.E.C.", XI, art. 'peixos'³⁷ - el 'peix martell' "és la primera espècie que arriba quan apareix sang". No ignorem, tanmateix, que el "Dicc", Alcover-Moll, VI (1954), p. 444, especifica que el peix 'guàrdia-civil' té "el cap prolongat lateralment de forma semblant a un tricorni de guàrdia civil".

Finalment, convé inventariar l'areng, encara que no sigui peix del mar alguerès; salat o fumat, té acceptació popular durant tot l'any.

NOTES

1. Diminutiu plural de 'sípia'.
2. Diminutiu plural de 'donzella', peix conegut, també, a l'Alguer, amb nom bast, com 'catzu de rei'.
3. La x escrita per Dore en aquest mot ha d'ésser llegida com la j francesa, o la g pronunciada per un florentí en el nom propi 'Luigi' (cf. Joan Pais, "Gramàtica algueresa", Barcelona, Edl. Barcino, 1970, p. 57). Preferiríem d'escriure 'ajelto'.
4. Diminutiu plural de 'rascassa'.
5. Correntment: 'grívia'.
6. O 'besuc'.
7. En alguerès hi ha la distinció entre 'aranya' i 'aranya capbussada' (pron. 'aranya capbussura'). A "G.E.C.", XI, 413, llegim: "aranya capçada".
8. Hom distingeix entre 'càntara' (normalment: mascle i femella) i 'càntara vídua' (peix hermafrodita, de color gris-argenta).
9. Els pescadors algueresos diuen 'paràsina' (espècie de sardina menuda, entre la sardina i l'anxova). Es prengué Dore una llicència poètica, per a fer la rima d'ombriana?
10. de fet, 'maco i femineia' són jarrets (o gerrets) de nassa; respectivament, el mascle i la femella.
11. Avui: 'tunnu'. El mot 'tunyina' ara, a l'Alguer, denota la carn menys apreciada, i salada per a comerciar-la, d'aquest peix.
12. 'Bolantino' és el 'volantí', ormeig, instrument per a pescar; 'lartanela' és un tipus de xarxa ('reda' en alguerès).
13. En realitat: 'baldola', en el parlar dels pescadors algueresos.
14. Normalment: 'corri-corri'.
15. Els pescadors algueresos diuen, en realitat, 'peix brèvere', o simplement 'brèvere'. És interessant la transformació de la p en b, així com el fet que els algueresos pronuncien, obertes, encara que siguin àtones, les dues e de les darreres síl·labes. Equest peix és dit normalment, a l'Alguer, també 'capellà'.
16. Normalment: 'palumbu'.
17. Tothom, a l'Alguer, diu 'anxuva'.
18. En realitat, es tracta del 'gat', dit així quan, d'hivern, pren una altra sabor, resistint una mica amargant.
19. Els pescadors consultats coneixen els noms de tots els peixos recordats per Dore, excepte 'rajassa' i 'saboga' (que Dore distingeix de 'boga'; v., més endavant, les preguntes 61 i 62 del qüestionari), així com la nota 53.
20. A l'Alguer, 'sari' és un tipus de xarxa ('reda') usada per a la pesca del 'muju' (mújol) o peix d'estany. Francesc Fiori explica que el nom pot procedir de 'sali': "la redà era disposta de tal manera que lo muju, saltant, acabava calent-hi".
21. Els pescadors algueresos ara, més que no pas 'aspungitu' anomenen aquesta espècie 'bucó esponjós', perquè les esponges s'hi ataquen (= enganxen).
22. El 'bucó de farranca', de dimensions considerables, se diu també 'granfela'.
23. Als mots 'gàmbara' i 'gàmbara de fonda' podem afegir 'gambaró'.
24. Puix que figura entre els noms dels grancs (= crancs), sospitem que sigui un compost: 'granc-fera'. Podem veure que la pregunta 10 és contestada amb l'esment de 'furogna o fera' (furogna o fera) i que la resposta que ens entreté anomena 'granchfuroni' i 'granfela'.
- 24.bis Cf. en el sonet n.l: 'júcura'. En alguerès 'júcura' és el nom d'un peix, mentre 'jócura' ('jòcula') és un mol·lusc, exactament una ostra.
25. Els pescadors consultats hesiten entre 'caburulla' i 'cabuniu'.
26. 'Garavalla': més pròpiament, 'caravalla'. Probablement hi ha interferència de l'accepció 'canalla' quan, en referir-se a unió de criatures al carrer, hom diu: "mira quant és remorosa la caravalla!" 26bis. Pronunciat: 'ixèrnia'.
27. Vegeu, si us plau, la nota 13.
28. És més normal dir 'sgamberrot'.
29. 'Arlonga'; contràriament al que s'indica, és un 'tunnu gris'.
30. D'esponges, hi ha 'la fina' i 'la grossa'.
31. A més de les 'trilles' classificades per Dore, hi ha les 'bafudes', que "tenen los mostatxos llongs".
32. Ultra que per les 'agulles', també pels 'sorells' hi ha la distinció entre 'sorell' (normal) i 'sorell Imperial'.
33. 'Basti': ans que un peix, indica, en general, peixos d'infima qualitat. (Recordem l'exemple que proporciona el "Diccionari" Fabra: "Es un peix que té la carn molt bastà").
34. Griera, "Tresor ...", I (1935), 331.
35. Id., XI, 37.
36. "Dicc." Ale.-Moll, II (1935).
37. Id., i "Dicc." Fabra, etc.
38. Griera, "Tresor ...", III (1936).
39. "Dicc." Fabra; "G. E. C."
40. "Dicc." Fabra.
41. "Tresor ...", VI (1941).
42. "Dicc." Fabra; A "Tresor ...", VI, vocable "esparralló": "donzell".
43. "Dicc." Fabra.
44. Id.; "G. E. C."
45. Mata-soldats a "Dicc. Fabra"; *malasaldats* a "G. E. C."
46. En realitat: 'toidu'.
47. "G.E.C."
48. "Tresor ...", XI (1947), 229, amb indicació: "serclet (Menorca)".
49. "G.E.C."
50. *Motxonì*, ortografia en italià "maccioni", prové -segons Antonio Sanna, "Introduzione agli studi di Linguistica sarda" (Càller, 1957), p. 115, del sard "mattsoninu, 'volpino', da mattsone, volpe". Per associació d'idees, recordem que els mots 'llobarro' i 'llobina', així com clarament 'llip' -tots noms de peixos-, deriven del llatí 'lupus'.
51. *Frairaju*, en alguerès, és el nom del 'ferrer'.
52. "Cutvaire" a "G.E.C."
53. A "G.E.C.", XI, 412, apareix l'equivalència de 'saboga' i 'alosa'.
54. 'Pixiarründili' és mot campidanès. En logudorès, 'peix' és pronunciat 'pisque' i escrit 'pische'.
55. Igualment - singular i plural - ocorre a Catalunya amb 'calamar'; *tòtenu* (o *tòlenu*) en alguerès (hi correspon l'activitat dels *totenants*, gent dedicada a la seva pesca).
56. "G.E.C.", XI, p. 413.
57. Sorprenentment, no hi és definit l'art. 'peix'.

A LA VORA DE LA MAR...

A la vora de la mar ... cantava,
des de petit,
a dins del lleu murmurí de les ondes¹
(cançó de llum, d'espai i de colors)
la fadrina rimant amb la reina².
Horitzons amples i atzurs
bressolant fantasmès
d'una terra llunyana
innocent i feliç.
Vine, te contaré mil narracions
d'interminables viatges
dels nostres mariners.
A la vora de la mar ... esperava
la gran nau dels meus somnis;
a la vora de la mar tot em prenia
un desig infinit.

Francesc Manunta
L'Alguer, 15 d'agost del 1989

1. *ondes*: català autic (modernament, "ones").
2. La versió algueresa de la cançó popular recitava: "A la vora de la mar hi ha una fadrina / que és cosiní un mocador que és per la reina".

UNA TARDA DE POESIA I MÚSICA VI PREMI "RAFAEL SARI"

*"Perqué, quan á costat de mí passau,
sufri, llàstima i plora lo cor meu?
Per vós, que seu més blanca de la neu,
per vós, que me veyeu i no mirau,
canta 'l pinsam de la mès alta nau,
ma lo sou cant és plor y no recreu.
Perqué, quan á costat de mí passau
sufri, llàstima i plora lo cor meu?!"*

Són versos intensos del poeta alguerès Ramon Clavellet¹ que, amb veu vibrant i emocionada, ha pronunciat l'advocat Antoni Ballero de Candia, President de la Comissió del VI Premi de poesia algueresa "Rafael Sari", tenguat al Saló de las Conferències de S. Francesc lo dia de Sant Miquel 1989, patrocinat de l'Obra Cultural i de la Regió de la Sardenya. I de Clavellet, pseudònim de Antoni Ciuffo, i de la sua vida ha dat algunes notícies Carlo Sechi, President de l'Obra, per fer conèixer també als més joves aqueix poeta, mort no se sap on ni quan: se presumeix a Barcelona al 1911.

Així los minyons present a la cerimònia de la premiació han pogut saber que Clavellet és nat a Sàsser, però teniva la llengua, la ment i lo cor de un alguerès. En efecte Ciuffo conèixeva assai bé la llengua Catalana i, principis del sècul ha cregut en la Renaixença Catalana i ha contribuït a la fundació del Centre Catalanista "La Palmavera". Ha participat a Barcelona al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (23 Octubre 1906), amb la relació "Influèncias

de l'Italià y diferents dialectes saràs en l'Alguerés", difundint la consciència de l'Alguer en Catalunya.

La sua producció poètica és poca, però significativa i poc conèixuda, també perquè no existí una publicació orgànica de les sues líriques, a part un petit recull editat de la Tipografia Armonia Sarda, Sàsser 1906. En "La conquista de Sardenya", una cançó èpica, conta de l'impresa del "fill del Rey En Jaume, espós de Na Teresa, l'hereu de la Corona, lo Noble Infant Nanfós".

Tots sabem que parlar de història en poesia no és cosa fàcil i Clavellet inventa també qualqui bella expressió com *Passan las naus superbas per las onas bressadas, vorejant las Balears, insulas encantadas*".

La passió catalana és més forta en *Als germans de França*:

*"mas nosaltros sèm fills de Catalunya
y no volem morir.
En vá han cercat, los altres, de robarnos las costums
y 'l parlà;
Avuy que Catalunya se desperta, nosaltros despertem."
o en Inno Alguerés*

*"Ma mosaltros sèm fills de Catalunya
i no voleu morir.
En vá han cercat, los altres, de rebamos ...
Avui que Catalunya ...
... Catalans d'Alguer, coratge!
No olvidem nostro passat".*

La poesia de Ciuffo però que los Algueresos coneixen més bé és segurament "Serenada" o "A Tereseta" que, musicada de Joan Pais, ha tengut una gran difusió entre la gent (*Despertate y escolta aquesta veu ...*).

Altres líriques exprimeixen una visió negativa de la vida també quan canta *Amor y primavera*

... de la casa derupta ...

lo carrer solitari hont may tocava sol ...

En la vella paret de l'antiga muralla

hont encara s'entén l'olor de la batalla ...

quan de temps l'esperava

lo vellet que de gel tot l'hivern tremolava

amba 'l cor trist y sol''.

En "Abril", publicada en la revista "Il burchiello" del 8 Abril 1901

"... ma per a mi, que tot m'és contrari

m'agrada sol lo cant del solitari:

ma per a mi lo sol no té llumera.

Torna l'abril i torna primavera."

Dues belles poesies de Clavellet "Lo txapador" i "De viatge" o "Adeu a l'Alguer" són estades recitades de Pere Lluís Alvau, sobretot la segona ha tocat la gent present per la commoció que encara aquelles paraules comunicaven i per la força de les expressions amb las quals el poeta ha exprimit los sous sentiments.

Partint: *"en vers terras extranyes ... corria lo tren, llensant un crit selvatge ... tenia per mi colors y veus extranyes ... l'Alguer tan estimada:*

descomparida en l'oritzó, amagada a sota de un'immensa faixa blava''.

L'emoció i la nostalgia del moment se són després transformades en festa per la presència dels joves poetes que han cuncurrut per la Secció A, reservada a qui no té encara 15 anys.

La participació des minyons és estada increíble pel número de poesies enviades i l'impenyo sigui dels dels joves que dels professor que li han ensenyat no sols a escriure en alguerés, ma los han portats a la producció del text poètic en la nostra llengua.

És de senyalar i de apreciar l'esforç cultural de la mestra Maria Lai, de sempre impenyada en l'estudi i la difusió de la cultura algueresa, i de Paoletta Delrio, professora de l'Escola de Barxa (Guardia Grande), que han de segur fet viure als sous minyons d'escola un'experiència que tots esperem se pugui repetir encara.

La Comissió non ha cregut just triar una poesia vencedora: tots los minyons han vint en l'obra de recuperació de una llengua i de una tradició cultural que tots tenim de trasmitir als nostros fills.

Ramón Clavellet no és estat l'únic poeta recordar en la tardada. Gràcies a la guitarra i a la presència de

A UNA NÚVULA

*Qui sap on sigarà
Josep ama la guitarra
Segurament al cel
Segut a cul en terra,*

*Cantarà una cançó
Pels angels i per Deu
No canta més pel mon
Lo proble amic meu.*

*Estiguerà esquercant
També ama San Miquel
Pescant calqui estrella
Mirant l'Alguer del cel.*

*Qui trista que és la tarda
Ara que no hi és més
I catxi-ne'l San Pere
Perqué és un alguerés.*

*Ma ningù lo catxarà
Que l'ha avisat Deu
Per ne fer un angelet
Més blanc de la neu.*

*I no 'l fereixen més
Malany malinçonìa
Per fer-lo cantar al cel
Deu hi ha dat malaltia.*

*Pero el record és vent
I pot devenir
Núvula que les mans
Obri a mos abraçar,*

Antoni Colledanchise (Secció B)

REGISTRI

PIROLA

MAGGIOLI

LIBRERIA

PIROLA

MAGGIOLI

- REGISTRES • MODELS FISCALS
- TOTS ELS MODELS PER L'AZIENDA
- PELS PROFESSIONISTES • PER L'ESCOLA
- MATERIALS PER L'OFICI L'ARXIU L'INFORMÀTICA
- AGENDES
- TEXTOS JURÍDICS I MANUALS PROFESSIONALS
DELS EDITORS PIROLA I MAGGIOLI

LIBRERIA PIROLA MAGGIOLI

DI A. IGNAZIO CHESSA

VIA S. SATTA, 55/A - TEL. 952759 - ALGERO

Antoni Colledanchise és estada evocada la figura del poeta i cantautor Pino Piras, mort de poc, al qual Colledanchise ha dedicat una sua poesia-cançó

*"Qui sap on sigarà
Josep ama la guitarra
segurament al cel
segut a cul en terra..."*

que ha tengut una segnalació per l'emoció del record de un amic que tots havem conegut i apreciat.

Vist que tantes poesies presentades eren plenes de nostàlgia del temps passat i aqueixa és convertida una manera que se repiti també amb paraules iguals (olives, jardins, jasmíns, iaius, mares, roses, minyonia, debaixo, costeres i estrelles, tavernes i ginquetes, bressol...) la Comissió, per adjurar los poetes locals a mirar més en profunditat al propi cor, a la pròpia vida, als problemes de la ciutat, i no sols aquella del passat, ha decidit de no donar el Primer Premi.

Ha dat lo segon "ex aequo" a Maria Lai per "Ales en la nit" on "lo pensament teixi reds llongues de memòries", i les "risades ressonen com aigua de roca que salta", i a Felicina Di Napoli per "Nel silenci de la nit" quan "se tancan lus ulls al repós, la ment principia a somniar"

Lo tercer premi és anat a Peppina Carboni Deiana per "L'ànima i S. Miquel", una poesia de impostació popular i fantàstica, i Antoni Cano per "Un home", un poc crepuscolar per la figura del vell que "sap que està devallant els gradins de la vida."

És clar que les poesies més belles entren al patrimoni cultural de tota l'Alguer, creant una producció lírica, expressió de sentiments, idees i de un moment històric important: lo nostre.

És una producció que és testimoniança de la persistència de una llengua i de una cultura, aquella algueresa, que no vol morir, també si no ha trobat una correspondència i consideració en l'acció política de l'Administració del Municipi en la persona del passat Síndic i de l'Assessor a la Cultura que, sense algú respecte per formes de pluralisme cultural, expressió de un autèntic esperit democràtic, esquitxen l'esforç de tutela i difusió de la cultura algueresa que l'Obra Cultural porta envant segons los principis del sou estatut. Ningun adjut, ninguna participació financiera a aqueix Premi, arribat a la Vi Edició, que encoratje la gent, també la més poc escolaritzada, a produir textos poètics seguint el camí de Rafel Sari, del general Catardi, Ramon Clavellet, Pino Piras...

Mariolina Faedda

1. Notícies sobre Clavellet són estades publicades de Beppe Sechi Copello en *Conchiglie sotto un ramo di corallo*, *Gallerie di Ritratti Algheresi*, Ed. del Sole, I.a Poligráfica, l'Alguer 1987, pagg. 78-80.

UNA FAMÍLIA ALGUERESA
QUE VOS CONSELLA LES PÓLISSES
DE UNA GRAN COMPANYIA

AGENZIA GENERAL DE L'ALGUER

Lloyd Adriatico

Agente General: **Bruna Sifanos Caria**
Procuradors de Agenc.: **Mino e Lorena Caria**

RAMI ESERCITATI

- VITA	- VESTA
- R.C.T.	- EVENTI SPECIALI
- INFORTUNI	- MULTIRISCHI COMMERCIO
- MALATTIE	- GLOBALE FABBRICATI
- CAPOFAMIGLIA	- AUTO "MAX"
- FIDELUSSIONI	- ALITO BONUS/MELIUS
- FURTO	- KASKO, ECC.
- INCENDIO	

la BOTIGA DE PIRAS
CARRER CARLO ALBERTO, 85

Point Shop
COMERCIO
CARRER XX SETEMBRE, 10

l'elefante
CARRER CARLO ALBERTO, 85

benetton
CARRER CARLO ALBERTO, 85

FP
GERMANS PIRAS
LES NOSTRES BOTIGUES

ESCOLTAU

RADIO SIGMA
LA RADIO QUE PARLA ALGUERÉS

ASSOCIACIONS CULTURALS

ESCOLA "PASQUAL SCANU"

8 ANYS DE ENSENYAMENT ESPERANT QUE SIGUI
TAMBÉ L'ESTAT A TUTELAR LA LLENGUA

Autunne, temps de represa del treball de cada dia i de totes les habituds de vida després de les vacances, temps de apuntaments importants per tots.

És també hora de tornar a l'escola per minyons i grans. L'escola avui té un'importància social de tot respecte, perquè interessa estudiants i famílies i mòm, no sols marginalment l'aparat administratiu públic i interessos comercials i econòmics consistents.

Tot això és remarcable perquè diu del pes que l'escola fa entendre en una societat moderna i quals esperances tots posem en ella.

De la catastròfica situació de l'escola pública al Setembre de cada any a l'Alguer lo sabem tots i hi ha motius vàlids per condemnar l'ajapidori de tants administradors de la cosa pública.

Fa excepció un'escola privada que se destaca de les altres per finalitats i programes: l'Escola de Alguerés titulada al professor Pasqual Scanu, home de cultura, estudiós de coses nostres.

L'Escola és nada lo dia 28 de Octubre del 1982 al número 45 del Carrer de Mallorca, quan Antoni Nughes, Joan Peana, Nicolino Spiritu, Antoni Soggiu, Vito Selva, Pasqualino Mellai, Fidel Carboni, segons lo desig del dr. Josep Sanna, canonge, home de cultura i algueresista de naixita, desapareix just un any fa al 10 Octubre, subscriuen l'acte institutiu oficial.

La institució, que se mantén en vida exclusivament amb lo contribut de les inscripcions i la bona voluntat dels animadors, segons l'acte té "lo fi d'ensenyar als algueresos que'l desitgin, a parlar bé i a escriure correctament la pròpia llengua nativa".

L'escola és articulada en dos nivells d'ensenyament: lo primer reservat als petit, lo segon per adults de cultura mitjana inferior i superior.

Ahora no correspon a veritat l'afirmació que Rafael Caria fa al sou llibre "L'Alguer - Llengua i societat" (EDES 1987), quan a pag. 18 escriu: "... dels tres nivells d'ensenyament se n'han realitzat només dos: el Segon (per adults de cultura mitjana inferior) i el Tercer (per professors d'escola mitjana superior i estudiants universitaris); el Primer, per nens (= minyons) d'escola elemental no s'ha mai fet".

La notícia, com altres adament del'Escola, no és vera: l'Autor, la tenia de prendre de una font no suspecta, o, com a mínim verificarla: lo primer nivell tenia 26 alumnes (9 -14 anys d'edat) al primer any, i 19 alumnes al segon any.

Al 1984 i 1985, a nom de l'Escola de Alguerés, amb la autorització del Director didàctic dr. Antigiano he experimentat l'ensenyament del català de l'Alguer en

6 classes del Temps Ple en l'escola "Maria Immacolata", amb 140 minyons, entre els quals hi era també la filla de l'autor del llibre.

Aquesta és i vol ésser sols una precisació.

Per tres anys dr. Josep Sanna ha ensenyat en classes del primer nivell.

En total, en aquestos set anys de activitat, han freqüentat l'Escola més de 350 alumnes, amb una mèdia de 70-80 inscrits cada any.

Encara per l'any d'escola 1989/90 la seu de l'Escola al número 45 del Carrer de Mallorca veurà petits i grans que amb bona voluntat cercaran de aprendre la nostra llengua estimada de tant, denigrada per altres, però, malgrat tot, encara viva.

Esperem que los Algueresos sabin apreciar l'obra hümil i meritòria que fa de l'escola de Alguerés un punt de referiment per la defensa de la nostra identitat.

A marge diuré que l'Escola "P. Scanu" no és sols això, sinó també entitat viva que ha sabut organitzar manifestacions culturals com les XVI Festes Populares de Cultura Pompeu Fabra (1-4 de Novembre del 1984), ha donat la pròpia col.laboració per Convenis i conferències amb professors de gran nom (prof. G. Tavani, J.M. Ainaud de Lasarte i F.C. Casula, profs. J. Veny, J. Subirats i E. Pascual), amb entitats com "l'Obra Cultural", i ha patrocinat diferents iniciatives editorials (com lo Calendari Alguerés) i altres encara.

Fidel Carboni

Les inscripcions a

L'ESCOLA DE ALGUERÉS

del 6 al 18 novembre
cada tarda de les 18.00 a les 20.00
Carrer de Mallorca 45

*Los cursos per minyons i adults
començaran dilluns 20 novembre*

TENDRE LO MAL DE LA PIGOTA

La pigota, o verola en català "il vaiolo" en italià, és aquella malaltia contagiosa, que dona calentura i és caracteritzada de un infecció cutània de pústules en cada lloc del cos, i que quan és per acabar el sou curs, forma tantes crostes que quan cauen deixen petits forats.

L'expressió *tendre lo mal de la pigota*, vol indicar que hi ha persones, que nel bé i nel mal i qualsevol acció facin deixen lo senyal, que pot ésser físic, o moral i de altro gènere.

Ésser con la pigota, o tendre lo mal de la pigota, vol diure doncs ésser com aquella malaltia, persona que és enfadosa o danyosa.

També aqueixa manera de diure, així com altres, no les entenem més, i estem perdent així una gran part del patrimoni de la nostra llengua. I no és que aquestes expressions hanaven bé solament temps enera; al contrari, si anem bé a veure, trobem que aqueixes locucions són sempre actuals.

Avui los joves aprenen altres formes en llengua estrangera, i no sols los joves, perquè parlar en una certa

manera fa "chic"! La culpa, és clar, no és dels joves, ma de tants errors de un sistema d'informació, i tanc en aquí perquè el discurs fóra massa llong, i deix la solució de aquest problema a qui més de mi lo pot afrontar i amb més autoritat. Jo puc donar lo meu petit contribut.

Estava dient que aqueixes locucions, crec que naixen quasi sempre per situacions particulars i diventen lego expressions populars.

Que però no són de confondre amb les "màximes" mi amb los "luoghi comuni" així com se diu en italià, perquè són formes diferents del llenguatge acunades del fet que reisixin totes a diventat del pòpul. Lo celebre escriptor francès Chamfort, séc. XVIII, autor de màximes i anècdotes, deia:

"Hi ha de escomitir, que cada idea, o convenció que vé acceptada, són una estupidesa, perquè són útils a la majoria".

Vito Loy

DE SEMPRE AL SERVICI DEL CLIENT

Lo prestigi de un'antiga tradició - La preciositat de l'or e de la plata
L'encant i la seducció del corall - La fantasia de les porcellanes i dels cristalls
Les colleccions de relotges.

L'ALGUER - PLAÇA CÍVICA 10/12 - Tel. 976067
VIA SÀSSER 62/64 - Tel. 979055 - VIA JOAN XXIII

SETEMBRE

Vistosa, la pampolada
Tapa tota la planura:
Per l'immensa soleyada
Varis tons té la verdura.

La verema desitjada
De 'qui à poch sera madura,
Y vindrà la gram jornada
Que tot un any assegura.

Alegretes y vermelles
Van les dones en tropell,
Portant entre las cistelles

Lo rahim dols, perfumat,
Negre, blanc, groch y vermell,
Que la vinya nos ha dat.

Joan de Giorgio y Vitelli
Revue Catalane n. 93 - 1914

OCTUBRE

Coronades per fultles y flors
Les boniques y fresquetes nines,
Ab esclats de risades divines
Conten unes histories d'amors.

Al sentir per los ecos sonors
Repetides les veus argentines,
A les belles y alegres vehines
Compareixen los gays amadors.

Oh! Quines mirades rialleres,
Allavors de les fòndes parpelles
Atravessen lo cor dels garçons!

Oh! les dolses vesllums falagueres,
Oh! dolcissimes veus de donselles,
Oh! lleugeres y tendres cansons!

Joan de Giorgio y Vitelli
Revue Catalanale n. 94 - 1914

DATES SIGNIFICATIVES DEL MES A L'ALGUER

SETEMBRE

- 2 - 1799 dilluns - Mori a l'Alguer lo duc de Monferrato.
- 5 - 1661 dilluns - Mori a l'Alguer lo bisbe Salvatore Mulas-Pirella.
- 5 - 1901 dijous - Per iniciativa del Comte Larco, la congregació de Caritat de l'Alguer redacta l'estatut de l'Opera Pia Ospizio Marino (iniciarà a funcionar l'estiu del 1914).
- 10 - 1758 diumenge - Naix a l'Alguer Domènec Simon.
- 10 - 1961 diumenge - Se celebren a l'Alguer los Jocs Florals de la Llengua Catalana (any CIII).
- 12 - 1576 divendres - Naix a l'Alguer Ambròs Machin.
- 14 - 1807 dilluns - L'Acadèmia Italiana nomena soci ordinari de la classe de literatura Joan Andrea Masala.
- 14 - 1879 diumenge - Naix a Sàsser Antoni Ciuffo (Ramon Clavellet), mort a Barcelona vers l'any 1910.
- 14 - 1988 dimecres - Inauguració de les jornades l'Alguer a Mallorca a cura de l'Obra Cultural de l'Alguer.
- 20 - 1627 dilluns - Ambròs Machin, bisbe de l'Alguer, és promogut arquebisbe de Càller (primer sard que ocupa aquell càrrec).
- 20 - 1832 dijous - Naix a l'Alguer lo comte Josep Alberto Larco.
- 21 - 1759 divendres - Naix a l'Alguer Antoni Josep Coseddu (literat) qui, fent-se frare prendrà lo nom de Giovanni Crisostomo.
- 21 - 1761 Naix a l'Alguer Mateu Lluís Simon.
- 21 - 1988 dimecres - Tancada de les jornades l'Alguer a Mallorca.
- 22 - 1972 divendres - Firma dels actes celebrats a Tarragona per l'agermanament Tarragona-L'Alguer.
- 23 - 1948 dijous - Constitució de l'Istituto Artistico Musicale Giuseppe Verdi a l'Alguer (serà reconegut der l'estat italià lo 28 octubre del 1952).
- 24 - 1875 divendres - Naix a l'Alguer Joan Pais.
- 25 - 1731 dimarts - Naix a l'Alguer Maurici Pugioni (literat i sacerdot).
- 29 - SANT MIQUEL = Patró de l'Alguer.

OCTUBRE

- 1 - 1604 divendres - És nomenat Bisbe de l'Alguer Giovanni Canavera (nat a Iglesias).
- 5 - 1954 dimarts - Mori a l'Alguer monsenyor Joan Baptista Ogno.
- 6 - 1541 dijous - L'emperador Carles I d'Espanya i V d'Alemanya desembarca a Port del Comte per la visita a l'Alguer.
- 7-8 - 1541 divendres i dissabte - Visita de Carles I d'Espanya e V d'Alemanya a l'Alguer.
- 8 - 1805 dimarts - Lo govern de Bonaparte nomena Mateu Lluís Simon procurador imperial al Tribunal de Savona.
- 9 - 1742 dimarts - Naix a l'Alguer Lluís Soffi.
- 9 - 1888 dimarts - Naix a l'Alguer Cipriano Cipriani.
- 9 - 1976 dissabte - Firma dels Actes celebrats a l'Alguer per l'agermanament Tarragona-L'Alguer.
- 10 - 1988 dilluns - Mori a l'Alguer mossèn Josep Sanna.
- 11 - 1978 dimecres - Mori a l'Alguer Rafael Sari.
- 12 - 1762 dimarts - Naix a l'Alguer Joan Francesc Simon.
- 13-17 - 1906 de dissabte e dimecres - Ier Congrés Internacional de la Llengua Catalana a Barcelona.
- 18 - 1654 diumenge - Tropes franceses desembarquen a Port del Comte. Hi acuden Salvatore Acoti mestre de camp i Pietro Mamone comandant de la cavalleria sarda que, despès d'un furios combat, les obliguen a reprendre la mar.
- 18 - 1800 dissabte - Mori a l'Alguer lo poeta Josep Albert Delitala.
- 21 - 1917 diumenge - Mori a l'Alguer lo baró Mateu Guillot.
- 22 - 1985 dimarts - Mori a l'Alguer Beppe Sechi-Copello.
- 23 - 1640 dimarts - Mori a Càller Ambròs Machin.
- 26 - 1798 divendres - Mateu Lluís Simon reprèn lo seu càrrec d'advocat fiscal.
- 26 - 1913 diumenge - Naix a l'Alguer Verdina Pensé.
- 26 - 1919 diumenge - Mori a Sàsser lo prof. Angel Roth.
- 26 - 1987 dilluns - Obri a Barcelona l'exposició de foto publicacions, artesanía "L'Alguer a Catalunya".
- 29 - 1694 divendres - Lo virrei Don Ludovico di Moscoso Ossorio nomena Don Enrico Ruiz governador de les armes.

SETEMBRE

Vistosa, la pampolada
Tapa tota la planura:
Per l'immensa soleyada
Varis tons té la verdura.

La verema desitjada
De 'qui à poch sera madura,
Y vindrà la gram jornada
Que tot un any assegura.

Alegretes y vermelles
Van les dones en tropell,
Portant entre las cistelles

Lo rahim dols, perfumat,
Negre, blanch, groch y vermell,
Que la vinya nos ha dat.

Joan de Giorgio y Vitelli
Revue Catalane n. 93 - 1914

OCTUBRE

Coronades per fultes y flors
Les boniques y fresquetes-nines,
Ab esclats de risades divines
Conten unes histories d'amors.

Al sentir per los ecos sonors
Repetides les veus argentines,
A les belles y alegres vehines
Compareixen los gays amadors.

Oh! Quines mirades rialleres,
Allavors de les fòndes parpelles
Atravessen lo cor dels garçons!

Oh! les dolces vesllums fulagueres,
Oh! dolcissimes veus de donselles,
Oh! lleugeres y tendres cançons!

Joan de Giorgio y Vitelli
Revue Catalanale n. 94 - 1914

DATES SIGNIFICATIVES DEL MES A L'ALGUER

SETEMBRE

- 2 - 1799 dilluns - Mori a l'Alguer lo duc de Monferrato.
- 5 - 1661 dilluns - Mori a l'Alguer lo bisbe Salvatore Mulas-Pirella.
- 5 - 1901 dijous - Per iniciativa del Comte Larco, la congregació de Caritat de l'Alguer redacta l'estatut de l'Opera Pia Ospizio Marino (iniciarà a funcionar l'estiu del 1914).
- 10 - 1758 diumenge - Naix a l'Alguer Domènec Simon.
- 10 - 1961 diumenge - Se celebren a l'Alguer los Jocs Florals de la Llengua Catalana (any CIII).
- 12 - 1576 divendres - Naix a l'Alguer Ambrós Machin.
- 14 - 1807 dilluns - L'Acadèmia Italiana nomena soci ordinari de la classe de literatura Joan Andrea Masala.
- 14 - 1879 diumenge - Naix a Sàsser Antoni Ciuffo (Ramon Clavellet), mort a Barcelona vers l'any 1910.
- 14 - 1988 dimecres - Inauguració de les jornades l'Alguer a Mallorca a cura de l'Obra Cultural de l'Alguer.
- 20 - 1627 dilluns - Ambrós Machin, bisbe de l'Alguer, és promogut arquebisbe de Càller (primer sard que ocupa aquell càrrec).
- 20 - 1832 dijous - Naix a l'Alguer lo comte Josep Alberto Larco.
- 21 - 1759 divendres - Naix a l'Alguer Antoni Josep Cosseddu (literat) qui, fent-se frare prendrà lo nom de Giovanni Crisostomo.
- 21 - 1761 Naix a l'Alguer Mateu Lluís Simon.
- 21 - 1988 dimecres - Tancada de les jornades l'Alguer a Mallorca.
- 22 - 1972 divendres - Firma dels actes celebrats a Tarragona per l'agermanament Tarragona-L'Alguer.
- 23 - 1948 dijous - Constitució de l'Istituto Artistico Musicale Giuseppe Verdi a l'Alguer (serà reconegut der l'estat italià lo 28 octubre del 1952).
- 24 - 1875 divendres - Naix a l'Alguer Joan Pais.
- 25 - 1731 dimarts - Naix a l'Alguer Maurici Pugioni (literat i sacerdot).
- 29 - SANT MIQUEL = Patró de l'Alguer.

OCTUBRE

- 1 - 1604 divendres - És nomenat Bisbe de l'Alguer Giovanni Canavera (nat a Iglesias).
- 5 - 1954 dimarts - Mori a l'Alguer monsenyor Joan Baptista Ogno.
- 6 - 1541 dijous - L'emperador Carles I d'Espanya i V d'Alemanya desembarca a Port del Comte per la visita a l'Alguer.
- 7-8 - 1541 divendres i dissabte - Visita de Carles I d'Espanya e V d'Alemanya a l'Alguer.
- 8 - 1805 dimarts - Lo govern de Bonaparte nomena Mateu Lluís Simon procurador imperial al Tribunal de Savona.
- 9 - 1742 dimarts - Naix a l'Alguer Lluís Soffi.
- 9 - 1888 dimarts - Naix a l'Alguer Cipriano Cipriani.
- 9 - 1976 dissabte - Firma dels Actes celebrats a l'Alguer per l'agermanament Tarragona-L'Alguer.
- 10 - 1988 dilluns - Mori a l'Alguer mossèn Josep Sanna.
- 11 - 1978 dimecres - Mori a l'Alguer Rafael Sari.
- 12 - 1762 dimarts - Naix a l'Alguer Joan Francesc Simon.
- 13-17 - 1906 de dissabte e dimecres - 1er Congrés Internacional de la Llengua Catalana a Barcelona.
- 18 - 1654 diumenge - Tropes franceses desembarquen a Port del Comte. Hi acuden Salvatore Acoti mestre de camp i Pietro Mamone comandant de la cavalleria sarda que, després d'un furios combat, les obliguen a reprendre la mar.
- 18 - 1800 dissabte - Mori a l'Alguer lo poeta Josep Albert Delitala.
- 21 - 1917 diumenge - Mori a l'Alguer lo baró Mateu Guillot.
- 22 - 1985 dimarts - Mori a l'Alguer Beppe Sechi-Còpello.
- 23 - 1640 dimarts - Mori a Càller Ambrós Machin.
- 26 - 1798 divendres - Mateu Lluís Simon reprèn lo seu càrrec d'advocat fiscal.
- 26 - 1913 diumenge - Naix a l'Alguer Verdina Pensé.
- 26 - 1919 diumenge - Mori a Sàsser lo prof. Angel Roth.
- 26 - 1987 dilluns - Obri a Barcelona l'exposició de foto publicacions, artesanía "L'Alguer a Catalunya".
- 29 - 1694 divendres - Lo virrei Don Ludovico di Moscoso Ossorio nomena Don Enrico Ruiz governador de les armes.